

## SZOMORÚ IDŐ

*Krusovszky Dénes: Elégiaazaj*

Krusovszky Dénes új kötete számos kapcsolatot mutat a korábbiakkal; gondosan fel lehetne fejteti az összekötő szálakat. Ahogyan az sem volna érdektelen, hogy Krusovszky új verseit generációjának műveihez kössük, sőt akár a kortárs költészethez általában. Mindezek az eljárások igen tanulságosak volnának, és sokat segítenének abban, hogy ezt a kötetet értelmezzük, és – ha csak ideiglenesen is – elhelyezzük az *Elégiaazaj*t a mai irodalom vagy Krusovszky munkásságának kontextusában.

Csakhogy aki nem követője a költő pályájának, a nemzedék (vagy a jelenkori költészet) termésének, vagy nem kifejezetten szakmabeli, az egészen egyszerűen ezzel a kötettel szembesül: versek sorával, amelyek két részbe rendeződnek („A madarak ellen” és „Vonulás”). Az alkotói és a tágasabb közegtől történő elszakadást az is erősíti, hogy Krusovszky mintha éppen azon igyekezne, hogy a támpontokat (vagy azok egy részét) megvonja az olvasótól: feltűnően kevés (vagy észrevehetetlen) az intertextuális utalás egyfelől (akár klasszikus irodalmi szövegekre, akár kortársakra, akár mitológiai, képzőművészeti stb. szövegekre-motívumokra), és a versek tartózkodnak minden azonosítható aktualizálástól („közéletiségtől”, nem is szólva a politizálásról vagy bármiféle könnyen azonosítható társadalmi töltetről). Azt a törekvést érzékeli az olvasó, hogy Krusovszky kihúzza a támasztékokat, meg akarja fosztani olvasóját minden segítségtől – szóljanak csak a versek, álljanak jól magukért, akár egyenként is.

A kötet szerkezete sem igazít el: két *Mottó* című vers van (az egyik az első részben, John Ashbery szövege, a másik a másodikban, Erdély Miklósé); a két rész között nemigen látni különbséget. A versek egy részének *Elégiaazaj* a címe (*Elégiaazaj*/2, *Elégiaazaj*/5, stb. – a szám a kötetben elfoglalt helyet jelzi). De máskülönben alig van támpontunk ahhoz, hogy valahogyan eligazodjunk: ciklus-féleségek nem állnak össze, a szomszédos szövegek nem válaszolnak egymásnak vagy kerülnek kontrasztba, inkább a rendkívüli változatosság, a különbözőség a feltűnő. Van egysoros, és van hosszú sorokból álló, megszakítatlanul áradó szöveg, van szonett, *A madarak ellen* és *A Pompeji azelőtt* pedig X jellel elválasztott, sokféle formájú strófák sora. Tömböket vagy íveket tehát reménytelennek látszik keresnünk.

Van azonban egy igen erős egységesítő gesztus, ami a címben fejeződik ki: az *elégia* ugyan korántsem egyértelmű szó, de a konnotációi között biztosan ott van az emlékezés, a múlt felidézése és valami szomorúság. Esetleg bánkódás az elmúlt idők fölött, ugyanakkor az érzelmek visszafogottsága, halsága – amivel a cím szavának másik eleme, a „zaj” áll némileg ellentétben. Csakhogy a *zaj* is sokértelmű – a bántó hangosságot épűgy sugallhatja, mint a jel továbbításának

*Magvető Kiadó*  
*Budapest, 2015*  
 XXX oldal, XXXX Ft

finom, alig érzékelhető melléktermékét. Mindenesetre Krusovszky kötetének központi eleme, összefogó témája az emlékezés, a múlt megidézése (és ennek bizonytalansága, „zajjal” teli mivolta), a személyes történet és olykor a közös történelem.

A nyitóvers (*A forrás*) ezen perspektíva programatikus szövege is lehetne: a vers beszélője megszólaltatja a vers alanyának kérdéseit: „ez hát a tél utolsó / napja, kérdezted”, majd „ez lenne a múltam”, végül: „ez hát a jövőm forrása”. A „történet” egy vérnyomok mentén magát vonszoló alakot állít elénk, aki egy vérző őzet pillant meg, aki végül „akkor felnézett rád, / és megszólalt, igen”. Az „igen” (amiről nem tudható, hogy az őz szava-e, vagy a vers beszélőjéé) emlékeztethet az *Ulysses* emblematis utolsó szavára; jelenthet valami reménységet, de legalábbis megerősítést, bizonyosságot. De hát a vers alanyánál puska van, az őz vérző sebét talán éppen ő okozta – miféle jövőt remél az áldoztatól? És féltő, hogy az ártatlanság, törekénység és szépség szimbolikus állata az egész verset a giccs veszedelmes közelségébe viszi, s így a nagyon erős kötet-indítás a hatásosság áldozata lesz.

Meglehet, igazságtalan és méltánytalan ez az értelmezés, annál is inkább, hogy hasonlónak nyoma sem igen van a kötet többi verseiben – sokkal többet bíznak a szövegek a rejtélyre, az olvasónak arra a hajlandóságára, hogy kövesse a szerzőt a titkok kibogozásában. Néhány vers kifejezetten efféle feladványként olvasható, és néha kudarcot is vallunk. A *Húsvét* című egysoros például csak ennyi: „Az a cipekedés akartam lenni”. Hacsak nem valami mindenki elől elrejtett, csakis a megszólaló által ismert utalásról van szó (ezt azért kizárhatjuk), feltehető, hogy a „cipekedés” (a húsvétal való kapcsolatában) a kereszt vitelére vonatkozhat; a beszélő pedig nem az áldozat szerepére, hanem a kényszerű és szent vállalás aktusára vágyik. Egy folyamat lenne, nem annak végrehajtója vagy elszenvedője. Pontosabban: ezt *akarta*, múlt időben: fiatalon? Vagy amikor még hitt? Vagy csak egyszerűen valamikor régebben? Egyáltalán: saját nevében szólal itt meg a vers beszélője maga („a költő”), vagy a krisztusi elhivatottságnak ad hangot? És miért a nagyon profán „cipekedés” szó, amely túlságosan szimplifikálja, a fizikai erőfeszítésre, egy tárgy átszállítására redukálja a húsvét tragikumát? Sokértelmű vers, az értelmezések talán túlságosan is sokfelé szaladhatnak. Ugyanilyen rejtvényfejtésre hív az *Ekloga* című kétsoros: „Bordáim kerítése mögött / a szervek riadt nyája” – ahol minden bizonnyal a pásztor megidézett, de meg nem jelenő képzetével kellene operálnunk, aki őrzi a „riadt”) nyáját, rendben tartja és gondoskodik róla, miközben költőként is megnyilvánul (ahogyan az eklogától elvárjuk).

Ezek a nagyon rövid szövegek azonban inkább kivételek – jól jelezhetik azt a felhívást, amit Krusovszky versei intéznek olvasójukhoz (bogozzuk ki a legapróbb részleteket is, hatoljunk az emlékek mélyére, adjunk értelmet a látszólagos véletlennek), de ez a terv számtalan variációban valósul meg. Van, amikor magának az emlékezésnek a (nem) működését állítja a középpontba (*Részletek* – ahol a „Nem emlékszem” sor ismétlődése tagolja a szöveget, s rögtön érvényteleníti magát: hiszen a megszólalás mégiscsak számtalan apró emléket sorol). Máskor tizenhárom sorban egymás után állnak a régmúlt (a gyerekkor) emlékképei, ige nélküli, hasonló szerkezetekben, míg az utolsó sor ezek helyére utal: „és a hely odabent, ahol mindez végleg megrekedt” (*Szonett*). Másutt (*Rückbau*) egyetlen igen hosszú mondat emlékezik egy korábbi emlékezés szituációjára, s egyúttal mintha visszafelé is, előre is kitágítaná az időt.

Némileg módosítva a korábban mondottakat: van azért hivatkozás más szövegekreművekre, például két remek darabban: az *A Moirák Hitler beszédét hallgatják* című vers Lakner László remek festményét idézi fel, kanyarít hozzá-mögé (töredékes és értelmezésre váró) történetet: ez is az időt (a pillanatnyi és nagyon hétköznapi idő és a nagy, történelmi léptékű idő különös konstellációját) állítja a középpontba; *A kertkapu* pedig úgy is értelmezhető, mint ami a tékozló fiú történetét mozgósítja: „háromszáz évnyi / kóborlás után” érkezik valaki a kertkapuhoz, akit aztán „fiam”-nak szólít valaki...

Ahogyan az olvasó lapozgatja és újra- meg újraolvassa Krusovszky kötetét, minden

bizonyval egyre több versnek talál (vagy: talál *új*) értelmezést, még ha első nekifutásra elveszettnek érzi is magát. Be kell érnie azzal, hogy magukra a szövegekre hagyatkozzon – sem köteten belüli kapcsolatok, sem „külső” iránymutatások-vonatkozások nem könnyítik meg a dolgát. De pontosan ez a nehézség, a magán- és társas emlékezés bonyodalmai, az időben való eltévedés veszélye és szépsége szerzi az interpretáció élvezetét.